مسئولیت متن و شکل بدوش نویسندهٔ مضمون میباشد، عقیدهٔ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

دوکتور ع . رشيد

۲۰۲۱/۰۱/۲۱

کرکر،
دخپلوعرفاني ليکنو په ضرب اوکرب کې ؟!

انځور له کوګله

الف: ددغې ليکنې موخه (دسرخبره):

نژدې نيمه پيړۍ شوه چې له ګران کرګرسره پيژندګلوي لرم، دلومړی ځل له پاره د پوهنځي په دويم ټولګي) ۱۳۵۶ (کې وم چې دی له خواخوږي ځوان (شهيد سربلند (سره ادبياتو پوهنځي ته راغلل،سربلند ماته زما کيسه چې د پنجشنبې په ورځ د پوهنتون په اديتوريم کې لوستلو ته غوره شوې وه راکړه، اوراته ويې ويل چې ترويلو دمخه له استاد جنيد سره وګورم چې څه ټکي درته لري ، په همدغه ورځ مې دلومړي ځل لپاره له هغه اويوه بل ځوان سره دکرګرنوم واوريد. چې په خندانه څيره يې راته کړه : «بس ځوانه ملاورته وتړه، ښه کيسه دې ليکلې استاد جنيد خوښه کړه... له هغې ورځې وروسته مې بيا تردېرو پورې رابطه يوازې دليکنې اولوستنې په کچه وه... چې وروسته راته وبريښيده چې دليکنواوځيړنوبرخه يې هم هغسې وه لکه ديوشميراستادانو، اروابښادو مجروحينو، داکترشجاعی، اواستاد جنيد اويوشميرنوروچې دوی دوديزې ليکنې نه کولې اود اندوژونددیوه نوي يون اولاريون لرليدي ځاره، چې زياته برخه يې په روانپوهنيزواو فلسفی مسايلو چې د ډېرو لپاره نوې تګلاره وه په ډاګه کوله .په رښتياهم چې په پښتوليکوالي کې دغه سبک يونوی اود پاملرنې وړسبک اوتګلاره وه چې تراوسه يې لړۍ ديوشميرليکوالو لکه اروابښاد اسد اسمايی اوګران کرګر په هڅو اوليکنوسره روانه ده. کرګرصاحب په دغه برخه ځانګړې اودپاملرنې وړعلمي کارکړي دی ، اسد آسمايی په دغه برخه کې يوبل استعداد و خوځومره چې اړتياوه د بيلابيلوعواملوله مخې پرمخ لاړنه شواو په دغه برخه کې مرګي ډيرڅه ويلو اوليکلو ته پرينښود. خوکرګر په دغه ډګرکې تراوسه روان دی اوپه بشپړه تنده يې دادی نژدې نيمه پيړۍ په خورا ليوالتيا سره د پوهاند مجروح اونورو دې لړۍ ته په خپلواکه توګه دوام ورکړاوپه ډېرو برخوکې يې دهغو

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بنې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په څير و لولئ

په پچه سپړوبې تجربه ليکوالو اومداحانوخبره يې غلطه ثابته کړې چې ديرش کاله بې فيلسوفه ؟ ډنډوره يې دګرکر په شان عينې هڅو اوکړنودشته والي په لړکې په مداحۍ سره بې مانا وډنګوله ...

ب : دمقالې ميتود ،

مقاله يوه انتقادى مقاله ده چې د يوه بشپړعلمي او ساينټيپک ميتود پراساساتو اودقيقوسرچينوپه پام کې نيولوسره په انتقادي ليد سره ليکل شوې اوبشپړه شوې ده ...

ج : په دغه ليکنه دري پوښتنې :

- ولې په روښانيانو کې ميرزا خان دژورفلسفي اوعرفاني ليد پرلوردي ؟
- له اشراق څخه ديوشميرتعبير سم دی ؟
- ولې کرګر په روانی ـ فلسفي تګلارې کې د پاملرنې وړدي ؟

د ـ دمقالې موضوع :

هو، په دې اوونۍ کې مې دګران کرګردری اثره ترلاسه کړل چې په لنډه توګه يوه څغلنده کتنه تريوه عمومي تحليلي چترلاندې ورته کوم، دغه دری اثر **دميرزاخان انصاري – فلسفى اوعرفانى نړۍ ليد ، بايزيد روښان اواشراقى معرفت** او **دوخت ضرب که کرب ، دي** .

دمقالې لنډيز :

په دغه مقاله کې دافغانستان دټولنيزو علومو د پيژندل شوی ليکوال محمد اکبرکرکر په دريو کتابونواو دهغو برارزښت اومفهوم باندې رڼا اچول شوې ده . په دغو دريوآثاروکې ترټولو مهمه خبره روانشناسي اوفلسفه ده، چې ښاغلی کرګر په خورا ښه توګه په دغه برخه کې خپل تحقيق ترسره کړی دی. په دغه علمي تحقيق کې دتصوف او معنويت پراساسي کرښو باندې رڼا اچول شوې اودهغو په رڼا کې يې د پښتوادب دنوميالی عارف ، ليکوال اوشاعر پرافکارو باندې د هغه دشعر پراستناد رڼآ اچول شوې ده ، ښاغلی کرګر له شکه پرته دخپلونويو روانی اوفلسفي څيړنو په رڼا کې په پښتو ژبه کې يونوی علمي تحقيق زمونږ په واک کې راکړی دی .

Obstruct

In this article, I shed light on the significance of Mohammad Akbar Kargar's three research books. Mohammad Akbar Kargar is a well-known author in the field of social sciences and social studies in Afghanistan. The most imperative aspect of these three research books is its focus and emphasis on the psychology and philosophy of pashto literature. This is due to the fact that Mr. Krager has extensively researched as well as incorporated these topics in his books. In this scientific research, the lines of Sufism and spirituality have been highlighted by underlining the works of a famous, mystic poet, Mirza Khan Ansari. As a result, we are afforded a unique scientific research in Pashto language.

Thank you,
Prof. A. K. Rashid
Head of Pashto chair in JNU -New Delhi

دمــــقـــالـــې پـــيل

(۱)

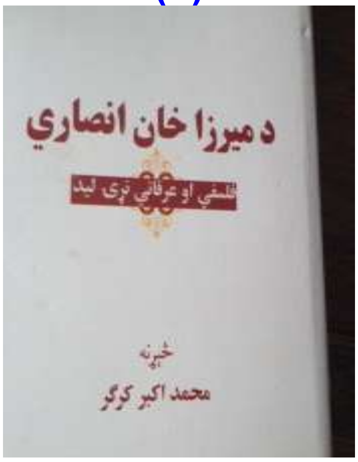

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ

دغه درى واړه اثره، ديوه ځانګړي نړيوال علمی – روانی اويا فلسفی ليد په رڼا کې په يوه ځانګړی انتقادي نظرسره ليکل شوي دي. په دغه اړه ترهرڅه دمخه زما له پاره دعلوموپه دغه ځانګړی برخه کې دليکوال دقيق ځيروالی د پاملرنې وړدی، هغه داچي ده په افغاني – پښتني چاپيريال کې له موده وروسته يوه جالب اودپاملرنې وړبحث ته چي هغه د پښتنو روښانيانو بحث دی ملاوتړله، اوپه دغه نا سپړلي،پېچلي اونا پيژندل شوي ادبي ـ فلسفي اولوړي انساني وړتيا باندي خپلي اوږدې څيړنې را تم کړي اوپه دي باوري شوی چي روښانيان زموږ داندو ژوند اوان فرهنګي هويت دځرګندتيا لوړه څوکه دي.کرکر په خپل دغه تحقيق سره دغه حقيقت ته ورننووت اوپوه شو چي روښانيان په شرقي اواشراقی تفکري تله کې هغه بحث دی چي اوس پيل شوي اوډيرزر به دغه بحث له دغو وړوحلقو څخه نړيوالي ډګرته وروځي ، پرروښانيانو باندې تراوسه چي هرڅه ليکل شوي، هغه په يوه وړه ځان ساتي دايره کي وو،ځکه چي زياترليکوالوپردغو بې بديله هستيو باندي پرشاتوکي د زهرو ګمان کړی اوهغه يې دنورو له نظرونوهم يا په سياسي لوبه مارۍ اويا هم ځانګړی تعصبي نادانی کې پريوه خوا ساتلي اويايي داسي اخوندي توره پرده ورباندې اچولې چي دهرچا په مخ کې يې دکفروالحاد پرپوله باندې درولي ساتلي دي ، په داسي حال کې چي روښانيانوپه خپلو نا سپړلو افکارو اوآثاروسره دخلقت اورسالت،حقيقت اوانساني هويت رازونه او رمزونه د خپل وخت د جهالت اوبربريت په زړه کې ويلی او را سپړلي دي .يوه بيلګه يې چي ښاغلی کرکرد ميرزا خان په برخه کي په دقت سره اشاره ورته کړي داده چي ميرزا خان وايي :

امانت چي آسمان ځمکي وړلی نه شه
اوس يې زه په دا عاجز صورت عماد يم
په اختيارمي هسي ظلم په ځان وکه
له دی قصده دجهول په نامه ياد يم
که دجهل بارمي لرې شي له سره
بی ګمانه دصفی آدم اولاديم
که طالب ګهی سالک ګهی ذاکرشم
که عارف په معرفت باندې اشهاد يم
ګهی قطب قراری کړم ، په ځای اوسم
ګهی غوث ګهی ابدال ګهی اوتاد يم
.
(ميرزاخان انصاری - ۱۸۸ مخ)

دا ديوه روحاني بحث په اړه روښاني درس اوليد دی چي تشريح يې ديوه باور)عقيدې (په مقدساتوپوری اړه نه لري، يوازې ددغوڅوبيتونوله پاره نا چاريوچې تورات انجيل ، زبور ، قرآن ، ريګويد، بوديزم اودنورو باورونو څرګندونوته ورددنه شو،اوهلته هم دغه روښاني ليد دهغو په وړاندې تشريح اود ادب او فلسفې په ډګرکي هم په پام کې ونيسو، مانا داچي دا ډول ليد په اسلامي پيراواسلامی عارفانوپه اړه په عربي اوفارسی ادبياتو کې دسنايي اومولانا،حافظ ،عطاراونوروپه اشعاراو افکارو کي البته په توضيحي تفاوت سره ليدای شو.(د امانت) پيټی په بيلابيلووختوکې زموږ دفارسی ژبې شاعرانو ياد کړې، نامتو شاعرحافظ هم دغه ټکی ته اشاره کړې ده لکه چي وايي :
آسمان بارامانت نتوانست کشيد / قارعه کار بنام من ديوانه زدند
ميرزاخان وايي :
امانت چي آسمان ځمکي وړلی نه شه / اوس يې زه په داعاجز صورت عماد يم
اوس اصلي خبره داده چي هم حافظ اوهم روښانی مفکر ميرزاخان انصاری دا خبره د قرآني آيې په پام کې نيولوسره کړې چي په هغې کې راغلي :
»إِنَّا عَرَضْنَا الْأَمَانَةَ عَلَى السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَالْجِبَالِ فَأَبَيْنَ أَن يَحْمِلْنَهَا وَأَشْفَقْنَ مِنْهَا وَحَمَلَهَا الْإِنسَانُ إِنَّهُ كَانَ ظَلُومًا جَهُولًا) « آيه ۷۲ سوره احزاب)
کله کله يوشميرياران داسي فکرکوي چي دپښتنوشاعرانواومفکرانوله پاره فارسی کلاسيک مواريث الهامی بنه لري، خوپه دغه اړه مو يوه ټکي ته بايد پام وي چي روښاني مفکران او روښانيان په ټوله کې ترفارسی کلاسيکانو ورهغه خوا دنورو ژبو په تيره بيا عربي،هندي اوان سانسکريت سرچينوسره آشنا وواوان چي دخپل وخت فارسي کلاسيکان يې په ډيرو برخوکې ترخپل اغيزلاندې راوستي اواصلاح کړي يې دي ، په پورتنی شعرکې چي کله موږ په اوروکې وينو له ټوو نوبيا پردغه حقيقت باندې سترګي نه شو پټولای چي ميرزاخان ترحافظ په دغه برخه کې مساله له قرآني ارشاد سره سمه اوترحافظ په لوړتيا اوروښانتياسره طرحه کړی ده،اوداسي ښکاري چي ميرزاخان که په دغه برخه

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکني د ليکنيزې بڼي پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکي په ځير و لولئ

کي اشاره هم کړي،نوقرآن یی مخي ته ایښی دی څکه خویي توضیح اوتشریح له حافظ څخه په بشپړه توګه توپیرلري اومیرزاخان ته دا وړتیا په رښتینی توګه ورپه برخه کوي لکه چي کرکروایی »:واقعاً چي هغه ددې وړتیا لری، چي دهنراوتفکر شاعر ورته ووایو، نوموړی دیرسترشاعراوله عالي پوهي برخمن و...» (کرکر ، میرزاخان انصاری، ۳۵ مخ)

دکرګرله روښان اومیرزاخیرني څخه موږ ته ترهرڅه دمخه داخبره په علمی لحاظ ښه راجوتیږي چي دی روښان څیرنو ته دخپلو تولواسلافو لیکوالو اوان دده دخپلو استادانو (پوهاند مجروح) دڅیرنوخلاف نیغه په نیغه دپښتوژبی له لاري ورننوتی دی ، ده خپله دغه تجربه په پښتو ژبه کي په ځانګړې اوخپلواکه توګه ترسره کړې ده، په داسي حال کي چي زموږ نورو لیکوالو خپلي دغه شان لومړني لیکني اوتجربي له فارسی عرفانیاتو سره په رابطه کي پیل کړې دي، کله چي هلته فضاوربانديې را تنګه شوې نوبیایی پښتوژبي اوعرفان ته ورپام شوي دی چي له بده مرغه دې ډول هڅو بیا په خپل وار پښتوعرفانی مواریثو ته دویمه درجه اهیمت ورکړی دی په داسي حال کي چي خبره داسي نه ده، په څه مانا ؟ په دې مانا چي زموږ یوشمیر تیرو لیکوالو اوڅیرنګی چي کله د تصوف، روحانیت اوعرفان څیرنو پرکرښه باندي ګام ایښي، دوی دفارسی ژبې دکلاسیکانو له مرستي یوملي مترهم وړاندې نه دي تللي، ان چي اروابناد مجروح هم خپلي خودي څیرني له عطاراوسنایی را پیل کړي دي ، خوبرعکس ګرګر په دغه برخه کي په خپلواکه توګه علمی میتود لوڅي ته مراجعه کړې اودهغي داصولو اوبرنسیپونو په رڼا کي یي خپل کاراوهڅي دپښتوژبي له لارې روښاني څیرنوته وقف کړې اودغه نادر،نګه اونوي افغاني بحث ته په خپلواکه توګه د خپلي ژبي له لاري ورننوتی اوپه دغه برخه کي یي دیوه نوي علمی تیزس ریکاد کلک کړی دی، چي داکارپخوا په دغه شومه اودغه اراده زموږ په ټولنه کي تردیره حده ناشونی و. څکه خو زموږ دادب، فرهنګ اوافغانی فلسفي یودیره مهم او روښانه اړخ دنورتم ، تاریکانو، حلولیانو، تناسخیانو اونورو مفاهیمو دتیاره بربریت قرباني شوی دی .

بله داچي دابايد په پام کي ولرو چي روښانیان د اسلامی اوآسیایي عرفان اومعنویت په تاریخ کي یوځانګړي اوخپلواک بحث دی، روښان پیرددغه بحث پیل کونکي اوخپرونکی دی،جالبه داده چي دده دغه بحث له الهی ارشاده اوالهامه نیغ په خپلواکه توګه راپیل کیږي، په دبستان مذاهب کي دغه ټکی په ډاګه شوی چي»: پس عالمان گفتند با میان بایزید » :مردم به کدام گفته وکردهء تواعتبار کنند؟ «میان بایزید گفت »: ازشما یکی درپیش آن کس که نزد شما بهتروفاضلتراست ارادت پیشه کند وریاضت کشد وبعده پیش من آید وبرآیین من عبادت وریاضت به جای آورد .اگرمنفعت بیشتریابد، به من گرود «ملک میرزا نام مردی، گفت »: ای بایزید، ازپرُ گویی حذرکن خلق را گمراه مخوان.هرکه خواهد راه توپوید وآن که نخواهد، به راه تونرود «.میان روشن بایزید گفت »:مثالی آرم :اګردرخانه یی که جزیک راه نداشته باشد وجمعی کثیر به خواب رفته باشند ودرآن خانه آتش افتد وناگاه یک کس بیدارشود، دیګران را بیدارسازد یانه ؟ «منافقان گفتند » :ای بایزید چون حق تعالی به توامرکرده است؟ مگونزد من جبرییل میاید ومن مهدیم وخلق را کافروگمراه مخوان) « دبستان مذاهب چاپ ایران ۱۳۶۲ جلد اول ص ۲۸۱ (په دغه بحث کي مو ترهرڅه دمخه باید دغه الهی ارشاد ته هم پام وي چي »آیا پوه اونا پوه دواړه سره یوشی دي ؟ » روښانیان ترهرڅه دمخه معنویت ته دهغه په رښتینی مانا سره له یوې خوا ګوري اوله بلې خوا اهمیت ورکوي، د ګرګر په ټولو روښانی څیرنوکي همدغه اصل دڅیرنیزعلمی میتود او میتودلوژی په رڼا کي په پام کي نیول شوی اوپردې باوري شوی چي :

درمقامی که عقل وعرفان است مردن جسم زادن جان است (سنایي)

په وینا روښاني میرزاخان دخپلوافکارو د بیان اوڅرګند تیا له امله خپله ژبه اوادبي ځانګړتیا لري »:میرزاخان که مبالغه نه وي، لومړنی شاعردی ، چي غزل یي تغزل لري اوهم دیوې مفکورې اوعقیدې دتبلیغ اواظهارله پاره وسیله شوی دی، میرزا سخت فلسفي عرفانی مسایل دغزل په فورم کي ارایه کړي... » (دمیرزاخان انصاري فلسفي اوعرفانی لید ۲۶ مخ)

دعارف نظرله قافه دی ترقافه په محیط دریاب به ګډ دغه جنون کا
عجب زیب دمعرفت د زړه په سترګو چي بی مثله نندارہ ددي بیچون کا
زور ور له شش جهته منزه دی د بیچون تعریف به څه رنګه چګون کا
دلیلي دسادګی نهایت نشته دښایست صفت به یي څه رنګه مجنون کا...
(میرزاخان پورتنی اثر ۲۵۹ مخ(

په دغه اړه سری بی له شکه دې پایلي ته رسیږي،چي په شرقی عرفانی بهیرکي دغه طرزاوسبک یونادراوځانګړی سبک دی، چي بیلګي یي په ویدی،بودي اوسانسکریت عرفاني آثاروکي په کټ مټ ښه لیدای اولوستای شو، هغه سرچیني چي روښانیان ترفارسی سرچینودمخه له هغوسره آشنا ول، زه باورلرم چي دغه نښي نښاني فارسی ادب ته

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزی بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکي په څیر و لولئ

هم په غزنوي دوره اويا لړ وړاندې وروسته رسيدلي دي ځکه خو په فارسی عرفانی ځيروکي دغزني نامتوعارف سنايي دعارفانه اوفلسفی افکارواوادبياتو له امله په خپلو آثاروکي لکه دميرزا خان غونډې مخکښ شوی دی چي کيدای شي په دغه برخه کې ديوه پرتليزعلمي تحقيق له پاره هم لاس په کارشوځکه چي ددغودووعارفوشاعرانودغه ورته والي شته دی دلته يې يوه بيلګه دلته را آخلو :

جمالت کرد جانا هست ما را — جلالت کرد ماها پست ما را
دل آرا ما نگارا چون توهستی — همه چيزی که بايد هست ما را
شراب عشق روی خرمت کرد — بسان نرگس تو مست ما را
اگر روزی کف پايت ببوسم — بود برهر دو عالم دست مارا

تمنای لبت شوريده دارد — چو مشکين زلف تو پيوست ما را

چو صياد خرد لعل توباشد — سرزلف تو شايد شست مارا

زمانه بند شستت کی گشايد — چو رلفين تومحکم بست مارا

) زياتو معلوماتو لپاره د سنايي ديوان په لاندې پته :
(https://ganjoor.net/sanaee/divans/ghazal-sanaee/sh32/)

زه فکرکوم چي د محترم کرګر له پاره بايزيد روښان ،ميرزاخان،ارزانيان روښانيان اوروښاني مفکوره پردې هم مهمه انګيرل شوې چي دوی په خپلوآثارو اوايجادياتوکي په يوه ځانګړي پراخ نظری له عرفان او معنويت سره تماس نيولی دی. روښانيان په شرقی عرفان کي هغه عارفان اوادبيان دي چي دشرقی معنويت په پراخ بهيرکي ترفارسی اوعربي اوترکي عارفانو زيات دتشدد پرځای دتفاهم پلويان ول) دبايزيد روښان اودهغه دزامنو نا چاری اوپه ډاګه آوازاوچتول دمجبوريت له مخي يوه استثنی ده، چي هغه هم دده په تعليماتو کي ځای نه لری (چي دا په خپل وار له ځان سره تاريخي اوروحاني روښانه پس منظر لري، روښانيان په دې شک نشته چي په يوه داسي عرفانی تقاطع کي راوڅرکيدل چي د دوی په شاوخوا کي د دوی تررامنځ ته کيدو پورې د دوو لويو امپراتوريو (لودي اوسوري) ډمامي لانه وي سړې شوې، سوري پراخ نظري واکمنی په هند کي بهکتی او مهدوي عرفاني غورځنګونه له اسلامي تصوفی جريانونو لکه سهروردیه، چشتيه، نقشبنديه اوپه لسګونوترځنګ را وپنځول، داخبره کيدای شي ديوشمير بنسټپالوافکارو په وړاندې ناروا تلقی شي،خوپه واقعيت کي داهغه اړتياوه چي په شيرشاهي پراخ بنسټه دورکي هندوستان ته وړدالی شوه ، بهکتي په يوه حساب يوهندويي عرفاني غورځنګ و چي دسولي اوتفاهم اونه زورزياتي پراصولو باندې يی ديوه سمونوال (اصلاحی) حرکت بنه درلوده ، مهدويت هم اسلامی اساسات څارل چي مشربی سيدمحمد جونپوري و)ددغه لوی عارف مزار په فراه کي دسيدمحمد آغا په مزارباندې نامتو دی چي دهندوستان په جنوب اولويديزکي اوس هم زيات شمير پلويان لری(ددغه غورځنګ آوازه په خپل وخت کي له هندوستانه ترخراسان اوافغانستان پورې ولګيده، دغه غورځنګ هم د سوري واکمنی په زړه کي رامنځ ته اودهغوی د آزاد فکری تروزورلاندې يې وده وکړه.همداسي دويم لوی مذهبي غورځنګ چي دايجاد وياړ يې لوديانو ته رسيږي هغه دسيک اوسيکيزم باوردی ، په دغه اړه هم سری ويلای شي چي دلودي واکمنانو برکت و،چي په هندوستان کي يې دسيکيزم له پاره لاره اواره کړه په دغه اړه ددغي خبرې يادول اړين دي چي »:نانک پنتهيان که معروف به ګرو سکهانند به بُت وبُتخانه اعتقاد ندارند. نانک ازبيديان است وبيدي طايفه يی اند ازکهتريان. درعهد حضرت فردوس مکانی ظهيرالدين بادشاه انارالله بُرهانه اشتهار يافت وپيش ازتسلط فردوس مکانی برافاغنه، مودی دولتخان لودی بود که ازامراء سترګ ابراهيم خان فرمانفرمای هند بود، ومودی آن است که غلات به دست او باشد. درويشی بدو رسيد، دل اورا تصرف کرد. لاجرم نانک به دکان اورفته ازغلات خود ودولت خان آنچه دردکان وخانه داشت همه را به تاراج داد و دست ازتعلق زن وفرزند برآفشاند. دولت خان ازاستماع اين، متحيرګشت. چون درنانک اثري از درويشی يافت، دست ازآزردن او بازداشت... نانک قايل به توحيد باری بود وبه اموری که منطوق شرع محمدی است وبه تناسخ نيز،ايمان داشت. خمر وګوشت خوک را حرام شمرده)«...دبستان مذاهب جلد اول ص ۱۹۸ (
روښانيان او روښاني اشراق په همداسي يوه عرفانی چاپيرال کي چي دبيلابيلو مذهبو اوطريقوپه منځ کي را ښکيل وو، خپل باورد يوې خرګندې پراخ نظری په ګينه باندې ويسوله اوځان ته يې داحق ورکړچي خپل باورته له نوروهغوسره که څه هم مخالف وو دتفاهم تکلاره غوره وبولي اوداپوازنی لاره وه چي دهند په پراخ نفوسه هندې اوپياوړي عرفان بنسټه تولنه کي داسلامي مقدساتواوباورونود معقوليت اوژغورني له پاره دتفاهم په مرسته شونتياوې برابريدای شوې. په هند کي هغو دګماتستوعارفانوچي دنورو دباورونو دزغم اوتحمل په وړاندې

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رالېږلو مخکې په ځير و لولئ

يي مقاومت اومقابله خپل شعارکوله، دهغوی په وړاندې نه واکمنانو تحمل وکړای شو اونه هم عامو خلکو. ځکه خوروښانيان په سيمه کې ديوه بيل اوځانګړي حرکت په توګه په يوه منځ لاره دريځ سره رامنځ ته او په خپله ځانګړې اوخپلواکه آزادۍ سره پرمخ لاړل : « په خپل وخت کې دارتودوکسي مذهبي دوګماتيزم په وړاندې قدعلم کړی)«... بايزيد روښان اواشراقی معرفت ۱۴۱ مخ)

(۲)

دکرګرداڅر) بايزيد روښان اواشراقي معرفت (سرليک جالب سرليک دی چې دهغه په ترڅ روښانيان په دقيقه توګه داشراقی روښانتيا په ترڅ کې تشريح شوي، ددغه اثرپه پيل کې يوليکنه (روښاني ختيز) دسرې پاملرنه وراړوي، زه خپله دغه سرليک ته چې دغې مهمې نړيوال بنسټه عرفاني موضوع ته وارد واره تحريفي بڼه ورکوي حيران شوم، زه پوهيږم چې ليکوال لکه ماغوندې په دغه برخه کې دمطالعې اوڅيړنې اکاديميک صلاحيت نه لري، نوخامخا به داتيروتنه ترې کيږې چې غوښتې يې دی په مولانايي نومونه يې (بحرپه کوزه) کې ځای کړي ، خوله بده مرغه چې کوزه يې تربحر لوړه کړې ده، اويوجالب اوعلمي مفهوم يې په لوی لاس دومره کوچنی کړی چې ددغه اثرله محتوا سره يې خبره په ټکرکې دريدلي ده، ختيز داشراق فلسفي اوعلمي مفهوم نه شي افاده کولی اونه علمی څيړنې په دغه برخه کې داسې يوې نومونې ته دمنلوحوصله لري ، ځکه مهمه خبره داده چې دغه پراخ علمي اوفلسفي اصل يويونيورسل يا نړيوال مفهوم چې که مونږ وغواړو هغه ته په پښتوژبه کې خپله نومونه ولرو، نوکيدای شي هغه دړڼايي ، لمرڅرک ، په بڼه وړاندې کړل شی، نه د ختيز؟ په دغه اړه به بده نه وي چې دا ولولو:« شق القمر کنايت باشد ازظاهراوبه باطن که عقل فعال است وچون حضرت نبي عليه السلام سرکردهء قمراست، شکافتن قمراين باشد که به باطن قمررسيد. اين مذهب حکماء مشائين است. اشراقيان ګويند حل اين رمزآن است که دراصول ايشان آمده که نور، عبارت ازاصل پيدايي عالم است وهرچه دراو است آن را به دوقسم نهاده اند :يکی نوری که هيچ ګونه ظلمت وتاريکی جشم با او نباشد. دوم نوری که به تاريکی جسم ممتزج تواندشد.نوراول به کليات وحقايق مجرده را ازماده نمودن حاصل است ونمودن ايشان ازجزيئات مطلق خالی افتاده است. اما قسم دوم نور به ظلمت آميخته شده وبه هرطرف پرتو انداخته، علم او به کليات وجزئيات محيط تواند شد)...دبستان مذاهب چاپ تهران ۱۳۶۲ ص ۳۳۵) زه داشراق او اشراقيت په اړه نه اروپا ته ځم اونه هم لرغوني روم اويونان ته، يوازې دومره وايم چې د (ختيز) په ويي کې مونږ څنګه کولای شو، ددغه لوی علمی اونړيوال مفهوم له پاره دمنښت فکراوتمايل پيداکړو؟ اوکه زما په وينه مو باورنه کيږي ، نوراځي يوځل دهمدغه (روښانی ختيز) په نړيوالو اوسيمه ييز ژبو باندې وژباړو، په فارسی ، اردو، هندی ، عربی ، ترکی ، دغوتولو ژبو (اشراق) منلی، زمونږ له پاره هم اړينه ده چې په دغه اړه بايدله يوڅه احتياطه کاروا‌خلو :(شرق روشانيان - فارسی)) روشانی يا روشانيه شرق – مشرق – اردو وهندي) (روشانين) ز (ويست ـ انګريزي (ددغه لوی نړيوال علمی – فلسفی بحث له پاره دحيرانتيا اونه منلو وړ خبره او دکتاب له سرليک اومحتوا سره په تمامه مانا مغايره او غيرعلمی ځان ښودنه ده، چې بايد نه وای !
ښاغلی کرګر په دغه اثرکې د روښان او روښاني معرفت پرپيژنه باندې دفلسفی اوارواپي علومواونخبه ګانودنظرياتو په رڼاکې يولوی او اوږد علمی بحث را پيل کړی دی او ددغه علمي بحث پايله يوې مقابله يې څيړنې ته رسيږي،

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

خبره داده چې نن سبا په لویدیزاوختیزکې په دغه برخه کې د علمي تیزسونو لمنه ډیره زر په پراخیدوده، زما په اند په دغه ځانګړې برخه کې دکرګرلیکنې اوڅیړنې زموږ له پاره دځانګړې یادونې وړدي، لویدیزوال تراوسه پورې په ټولو شرقی مفکرینوکې په مولانا پورې نښتي دي ، زه یومهال زموږ دیوه امریکایی افغان له میرمنې چې لویدیزواله یهوده ده او داسلامي افغانی فرهنګ دمسخ کیدو په اړه لکه خاوند یې کارکوي په ډیره بې شرمۍ راته کړه چې : « دمولانا نظریه اوایدیا تررسالت پناه مهمه ده، زه غواړم پردغه کرښه دتصوف اوعرفان په اړه کاروکړم « ما یوازې دومره ورته وویل چې »: ته باید لومړی دا ثابته کړې چې مولانا د رسالت پناه او قرآن له اصولو په کومو برخوکې تیرې کړي؟ «

اوس له موږ سره لویه پوښتنه داده چې موږ نن سبا ولې په نړیوال ډګر کې ځان نه شو مطرح کولای، داځکه چې موږ ترهرڅه دمخه دځان پیژنې احساس له لاسه ورکړی دی، کرګر د روښاني معرفت په اړه نوې خبرې لري، چې هغه دهمدغه احساس روزل دي، خوله بده مرغه چې موږ تراوسه خپل معرفتی احساس دجهالت په کنوغوږو کې زمزمه کوو اونتیجې ته نه پرې رسیږو. فارسی ژبې ته مولانا ، سنایی ، عطار روح ورکړې ، همداسې دپښتوژبې ته دغه روح او احساس بیا په روښانیانوکې دی چې که څوک یې منې او یانه روښانیان اوروښانی معرفت نړیوالوعرفانی مطالعاتواوڅیړنو ته هغه دریڅه ده چې موږ له دغې لارې په نړیواله کچه په یوې نوې علمي اوعرفاني څیړې سره مطرح کیږو. کرګر په دغه برخه کې پرهمدغه واټ مخ په وړاندې تللی دی »: دکارل ګوستاویونګ دنظریاتو له مخې په سختواوکړکیچنو حالاتوکې چې حسمانی او روحاني ځواکونه مبارزې ته رابلل اود آګاهانه تفکرکولومهال اوموقع نه وي «حکیم یا پیر یا دبرخې خاوند «چې هماغه داخلاقو اوجسماني ځواکونومتمرکزه او هدف لرونکې مفکوره ده له نا خبرې شعور څخه سر را پورته کوي اوفرد لارښوونه کوي... له دې شننې نه پس غواړو دبایزید روښان دلومړي پړاو انفسي خبرتیا یادهغه خوب ته ځیرشو هغه وایې: ما په اربعین کې (د۲چلې پرمهال) یوه شپه خوب ولید اوپه هغه کې تللم ، ومې لیده چې یوسړی ناست و، هغه سړی وویل : له مانه ولی بینوا تیریږې ؟ بیا زه ودریدم هغه ته مې وویل چې ته څوک یې ؟ هغه وویل چې زه مهترخضر) «...بایزید روښان اواشراقی معرفت ۳۷ مخ)

خوکرګر په دغه اړه خپلې څیړنې ته ددعه رواني اوسایکولوژیک اصل په اړه دوام ورکوي اولیکي چې : « سره له دې چې خوبونه یوډول قطعات دی ، په دې مانا چې مکمله اوبشپړه منظمه افسانه یا داستان نه لري، خودبایزید له دې خوب نه داسې بریښې چې دا په تمامه مانا خوب نه بلکی دخوب اوبیداری ترمنځ یوحالت دی چې هغه په کې خپل مراد اومقصود ته رسیږي. په همدې لړکې هغه دخپل لید اوباور له مخې باورونه یې پخیږي دشک او وسواس ریښې یې له ذهن اومغزنه لرې کیږی اوفیضان ته رسیږي بایزید وایي : « ومی لیدل چې دهغه ښار خلک ډلې ډلې راځي اودهغه هوښیار مهترخضرپښې نیسي اووایې چې شکر الحمدالله چې دغوکسانوله مهترخضرسره ملاقات وکړ اوخلکو نه پریښوه چې زه ژر هغه کورته بوځم. بیا په یوه ځای کې هغه له خلکو سره کیناست اوپه هغه ښارکې یوه چینه وه ، دهغې چینې نوم حیات و. ومې لیده چې دوه پرښتې د وینځو په ډول له هغې چینې څخه دحیات اوبه راوړي اوهغه خلک چې له هغه سره ناست وو تږي وو. مهترخضرصلواه الله علیه هغه اوبه خلکوته ورکولې اوماته یې هم راکولې ، خوزما تنده ماته نه شوه. خلک ډیرزیات وو اوبه هم خلاصې شوې. ځینو ته ونه رسیدې ... ددغو دوو پرښتو چې اوبه وړلې دمخکنی پرښتې اوبه یې واخیستې اوزه یې دخلکو له منځه وغوښتلم جام یې په لاس کې نیولی اوماته یې راکړ. ما له دې امله ډیرې اوبه وڅښلې، کله چې مې دجام سرخلاص کړ ویې ویل : ما دومره اوبو ته اړه نه درلوده څرنګه چې په خپل لاس یې راکولې نودې باورلپاره مې وڅښلې چې موړشوم . نوبیا مهترخضرشکروویست ویې ویل : « الحمدالله رب العالمین «چې زما په لاس دحیات په اوبوموړشوې ، بیا له خوبه ویښ شوم اسویلی مې وکیښ ومې ویل کاشکي چې ویښ شوی نه وای) « ...بایزید روښان اواشراقی معرفت ۴۱ مخ)

زه په دغه برخه کې دکرګردقت ستایم،ځکه ده دغې موضوع ته که څه هم دلویدیزوایدیالوګانواوعصري رواني څیړنو له لیده کتلی دي، خو باید ووایم چې په دغه خوب کې دخضرتصویرسره له دې چې په روښاني معرفت کې روښاني باوری بڼه لري، خو ترزیاتې اندازې یې ورته والی دویدانتیانو،بکتهیانواو مهدیانوله باورونواوایدیالونوسره هم شته. په هرډول اوس خبره داده چې په روښانی معرفت کې د بایزید روښان ونده اوبرخه د دغه اثرپه بیلابیلو څپرکو اوبرخوکې په دقیقه توګه دمحسوساتو دځانګړتیاوو په پام کې نیولوسره تشریح شوې ده داځکه چې په عرفان کې محسوسات ترمعقولاتومهم اوپه لومړي قدم کې دپاملرنې وړوي، دمعقولاتوپه برخه دبیلابیلوعلوموله تړاواواغیزڅخه کاراخیستل کیدای شي، خو محسوسات بیا ځانګړې څیړنې اومطالعې ته اړتیا لري چې هغه داوسنې رواني اوسایکولوژیکوعلومو په مرسته تریوې پایلې پورې رسولای شو.ګران کرګر د روښاپیژندنې او روښان څیړنې تحقق ته په خپل دغه ابتکارسره دغه نوې علمي لاره ور پرانیستې ده .

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

(۳)

ښاغلي کرګر دهمدغې تګلارې او میتودلوژۍ په رڼاکې په ادبي آثارو باندې دکره کتني په موخه هم مخ په وړاندې تللی دی، په دغه ترڅ کې یې د نامتوشاعر ملاعطایی دوخت ضرب هم تحلیل کړې دی،ملاعطایي، دافغانستان دوېښوافکاروايجادګريو دطغیان اومیلان مخکښ شاعردی چې له شاعرانه سرکښ طبعیت سره یې موږ ټول له ډیرپخوا آشنا یو،عطایی ملا د ډول اوسرنې شاعر نه دی ، مداح نه دی،مقلد نه دی لکه چې دمخه مویاده کړه دمحسوساتو پرطغیاني نیلي دمعقولاتو په توده اولانجمنه مادي اوحرصي نړۍ کې ځان دشعرمعراج ته رسوي، کرګردی دبیاځلي یا دویمي موندنې په مقدمه کې مومې او محسوسوي یې، اوترهرڅه دمخه دخپلو لویوستونزو ترڅنګ داهم ورته وایي »: له مانه ډیرشعرونه ورک اویاچا غلاکړل) «.دوخت ضرب که دژوند کرب ۱۶مخ)

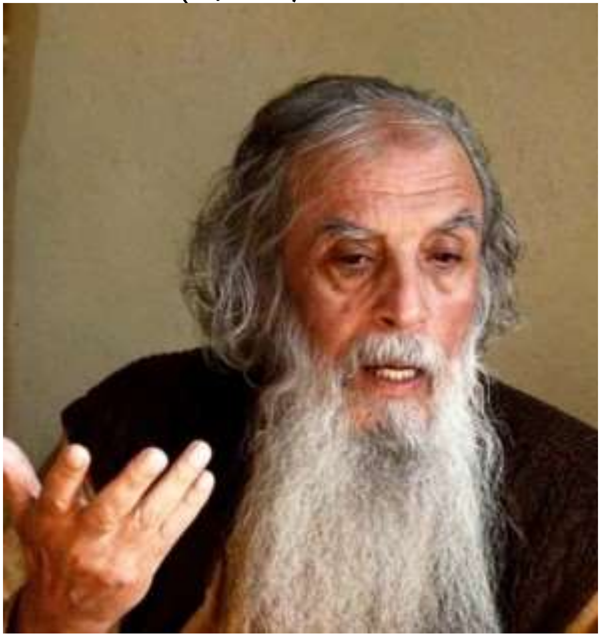

زه دپښتومعاصرادب اوکره کتنې مدرس یم ، یومهال مې له لوې عطایی صاحب څخه پوښتنه وکړه چې دده په باره کې یوڅه راته ووایي، هغه زما له پوښتنې سره سمه راته کړه چې: که غواړې دهغه په باره له ما معلومات واخلې

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکارۍ ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکنې د لیکنیزې بڼې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په ځیر و لولئ

نوبالا زما ځواب دادی چې هغه نورزموږ سره په دغه دنيا کې ژوند نه کوي اونه زه دهغه ددې نوې دنيا په باره کې څه ويلای شم،هغه اوس په بله کې دی؟ستا يې خوښه که پسې ورسيدې ماته دې خپل رازوواېه « ...زه دخپل خواخوږي مشرارواښادعطايي صاحب هم هغې خبرې تراوسه هم نيولی يم، چې ګواکې دعطايي ملادنيا زموږ له هغې سره توپيرلري، هغه چې څه محسوسوي کيدای شي زموږ په ساينتفيکومعقولاتوکې په آساني سره تعبيرنه شي، په دغه اړه کرګر بيا خپله هڅه کړې، ځکه يې دغه لوی شاعرعطايي ملا دخپل کلام ترتېولنيزو، ښکلاييزو ځانګړنو ورهخوا په يوه نوي احساس کې زموږ په وړاندې په يوه نوي تحليل کې را سپړلی دی »: موږکه عطايي ملاديوې شيبې له پاره لومړنی بشرفرض کړوچې له خپل ګران اوپلرني ټاټوبې لرې شوی دی، نوهم دې انديښنوهغه هم عرفان اواشراق ته وربرابرکړی اوياهم يې دغه ياس اوحرمان اوقلندري دنيا لري. خودخپلو کوڅواومالتوشورماشورنه هيروي اوکه لږ نورهم زيات ځيرشونوپوهيدای شوچې دشاعردفکرونواوخيالونوسيلاب له هم دې درو اوورشوګانوجاري کيږي اوپه کندوکمرو اوملکونو لاره کوي اودفکرونويولوی سمندرته غيږ ورکوي :

دمينوشوکال آبادشو، دشرابو ارزاني ده
عقل بند پربند ماتيږي ، دبدمست جنون خاني ده
توبې مره لوردې پيداسه، زهده ! غبرګ ځامن دې ومره
هلته وارد پيالي تيرسو دلته پاته لا ځواني ده
په دوزخ دبيلتانه کې ماستا رنګ ساتی په زړه کې
ګله! وينه دې ترخه سوه د زقومو آبياري ده
کله مست موج دخندا سی کله غم په غم زنګيري
دحالاتوجبرنه دی د ژوندځته شرابي ده
توره شپه د بيلتانه ده توردميني توره تبه
ستا دسترګوديداد بزم دتورانو مهماني ده
مقدس جنونه پام کړه ،لاس دې ساته له ګريوانه
مينه پټه په پرده کې ، درنه پيغله سارايي ده
دآدم دګناه بيه دفردوس دباغ ګلونه
ملايانو ځان خبرکړئ دا خبره کتابي ده

(دوخت ضرب که دژوند کرب ۵۹ مخ)

په هرصورت ، زه ددغه شعرترليکووروسته په دې فکرکې شوم چې دملادغه شعرخويوشميرداسې نومونه اوانځورونه لکه:جنون، بدمست، شرابي،موج، ملا،آدم، فردوس ، جبر، عقل ، مينوش، توبه ، درياب ، پيمانه اونورلري چې ما ديوشميرشاعرانوچې ترملاراوروسته شاعران شوي په کټ مټ وزن ، شوراوشرنګ سره لوستي دي ... خو اجريې له زياتو راسپړنوپرته ګران عطايي ملاته غواړم ...
دملا دوخت ضرب نورډيراړخونه لري، چې دهغوتحليل دهمدغه اثرپه ترخ کې په هراړخيزه توګه شوی دي، خو زه فکرکوم چې دملاستونزه په دريواړخوکې لکه چې کرګرهم اشاره ورته کړې برالاشوې، ملا اوټولنه،ملا اودهغه محسوسات اوپه پای کې ملا اودهغه دکلام غل ؟ په دغه اثرکې، ملااوټولنه،ملااودهغه باورونه په علمي ميتودلوژئ سره تحليل شوي اويوه عمومي پايله هم ترې راوتلې ده ، خودملاد دريم اړخ خبره چې هغه دده دکلام غله يا غل دی نه ده په ډاګه شوې، زه فکرکوم چې دګران ملا دشعردغلا مساله هم بايد ديوې ادعا په توګه کره کتونکي ، په تيره هغوی چې په دغه برخه کې کارکوي را وسپړي، چې ډيره ګرانه خبره نه ده اوغل يې هم په خپله ټوله سپين سترګې سره دشعرکره کتونکي په ډيره اسانئ سره پيژندلای شي ، زه پردې باوري يم چې ملا رښتياوايي ، دهغه ډيرشعرونه غلاشوي اوشته ښاغلي چې دملا له برکته يې ځان دشعرمعراج ته رسولی دی... خوملاسبک لري اوملا په دغه سبک کې له لومړنيو دريوڅخه دي چې هغه(لايق، فاراني اوسهيک عطايي يا خپله ملا (دي .دوی زموږپه اوسني معاصرنوي شعرکې خپل ځانګړی ځای له ډيرپخوا لري، ما په ويکيپيديا کې دمحترم عطايي يوپخواني غزل وليد رانقل مې کړ په ګډه ولولوچې وايي :

غزل

ساقي واخله پياله واخله، نور دې خوم رانذرانه کړه
زما تنده د عمرونو، يو دريـــاب را پيـــمانه کړه
د مــــکار زاهـــد پر قبر، بدمستان سره ټول سوي

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينګه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليرلو مخکې په ځير و لولئ

انتـــقام له ژونده اخلي، هديره يـــــي ميخانه کړه
د گمراه عقل ځنځير مي، د گلرخ په پښو کي توی کړ
د پايزېب له هـــره شرنگه، جوړه مسته ترانه کړه
د خزان زخـــــمي بلبله، پســـــرلی دي مبارک سه
د سرو گلــــــو په بسترکي، هېره تېره افسانه کړه
بيا بي گورو چـــــي شيخ څنگه، لنډوي د جنت لاره
ستا مستي يي په سر بار کړه، زما جنون يي زولانه کړه
چــي فتــوا د ملايانو، بيا ســـزا نه کړي واجبه
د قـــضا د مسند مهر، د مينـــوشـــو حواله کړه
د ۱۹۷۹ ز کال مارچ، کابل

آيا موږ ددغه ښکلي شعر ډيره بده اوناشولته مسخه شوې بڼه هره ورځ نه اورو ... ساقي ... ؟؟؟

لنډيز:

زه ددغوويليواوناويليوپه پايله کې گران کرگرصاحب ته په دغه لاره کې دلاعلمي بريو هيله کوم ، روښنانيان د افغاني - پښتني علمي اوساينتيفيک هويت ځرگندوی اوبولندوی ستوري دي ، دوی دلمرځرک او رڼايی استازي دي، د دوی په باره کې ژورو عرفاني ځيرنو ته اړتياده چي له بده مرغه له کرگره پرته دغه لوی مسووليت ته لږو کسانو اوږې ورکړې دي، او تراوسه په دغه برخه کې موږ په آزاد فکراوآزادي روحيي سره نه کارکړی ، نه مو پيژندلي اونه مو نورو ته ورپيژندلي دي، زه باورلرم چي که موږ دا کار ترسره نه کړ، نو لرې نه ده چي نړيوال پوهان اودعلم ليوال به په دغه اباسين کې د ژوند ، ژواک، تفاهم او انسانيت هغه مرغلري ومومي ،هغه چې بشري روښانه شعوربه دخپلې راتلونکې په ترڅ کې دتورتم اوبربريت په وړاندې هغو ته هم اړتيا لري او هم به وړتيا وربښي اوموږ به هم کرگرته دعاوې کوو اودعرفې په ژبه به ورته وايوچي :

کفر ودين را ببرازياد که اين فتنه گران
دربد آموزي ما مصلحت انديش همند

اخځونه :

۱ ـ کرگر، محمد اکبر، په حالنامه کې د روښان عرفانی فلسفی ځيره ، دعلومو اکاډيمی ، کابل ، ۱۹۹۱ ،
۲ ـ کرگر، محمد اکبر، ميرزاخان انصاری فلسفي ، عرفاني نړی ليد، ، دعلومو اکاډيمی ، کابل ۲۰۱۷ .
۳ ـ کرگر ، محمد اکبر، دبايزيد روښان اشراقی معرفت، دعلومو اکاډيمی ، کابل ۱۳۹۸ .
۴ ـ کرگر ، محمد اکبر ، د وخت ضرت که دژوند کرب ، پشتانه مترقی ليکوال کويټه ۲۰۱۹ .
۵ ـ کيخسرو، دبستان مذاهب ، (۱) ټوک ، تهران ۱۳۶۲
۶ ـ حسين الحق ، تفهيم تصوف ، په اردو ژبه ، روشان پرنټرس دهلی ۲۰۱۵ .
۷ ـ کرمانی ، سيد محمد بن مبارک ، سيرالاوليا، په اردو ژبه ، ادبی دنيا ، دهلی ۱۹۹۹
۸ ـ الهديه، ابن شيخ عبدالرحيم ، سيرالاقطاب ، تذکره خواجگان چشت، اردو ژبه ژباړه ، دهلی ۲۰۰۴ .
۹ ـ رشيد ، عبدالخالق ، دپښتو ژبی يولړعرفاني سرچينی ، نا چا پ ،

(10) (https://ganjoor.net/sanaee/divans/ghazal-sanaee/sh32/)

يادونه :
دکابل مجلي له ادرې څخه مننډوی يم چي دغه مقاله يي دسرکال په څلورمه گڼه کې خپره کړې ده .

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بڼې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له رااليږلو مخکې په ځير و لولئ